

**YAZILI BASINDA ÇOCUK HAKLARININ TEMSİLİ: HÜRRİYET, CUMHURİYET, SABAH VE ZAMAN
GAZETELERİ ÜZERİNDE YAPILAN BİR ARAŞTIRMA**

**REPRESENTATION OF CHILDREN'S RIGHTS ON PRINT MEDIA: A RESEARCH ON HÜRRİYET,
CUMHURİYET, SABAH AND ZAMAN NEWSPAPERS**

Cem TUTAR¹

“Yalnızca bir okul ve yetişkinlerin yaşadığı bir ev değildir, çocuğun gereksinimi: Yeteneklerine ve yetersizliklerine uygun yasalarla, haklarla, görevlerle ve eğlencelerle küçük bir yurttaş gibi yaşayabilecekleri bir dünyadır, çocuklara gerekli olan...” (Bernard Shaw)

ÖZET

Çocuk hakları birçok konuda sıklıkla gündeme gelmekte, basın bu konudaki duyarlılığı konusunda eleştiriler sürmektedir. Türkiye’de ana akım medyada da benzer örnekler söz konusudur. Haklar ve temsiliyet açısından kadınlar, çocuklar, engelliler, farklı cinsel ve kültürel kimlikler hala mağdur durumdadır. Çocukların medyada farklı toplumsal kategoriler içinde öteki olarak temsili, toplumun sürdürülebilirliği açısından dikkate alınması gereken bir konudur. Bu nedenle çocuk hakları konusunda toplumsal farkındalık geliştirilmesi ayrıcalıklı bir konuma yükselmektedir. Basın bu konudaki misyonundan giderek uzaklaşmaktadır. Çocuklar medyada temsil edilirken haber değeri ve haberin sansasyonel özelliklerinden dolayı, “çocuk hakları” konusuna duyarsızlaşma ve sosyal sorumlulukların yerine getirilmemesi gözlenmektedir.

Bu çalışmada Türkiye ulusal basını içinde yer alan dört farklı gazetenin haberleri incelenmekte ve haberleri çocuk haklarına duyarlılıkları açısından karşılaştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: yazılı basın, hak haberciliği, çocuk hakları, temsiliyet, tematik analiz

¹ Doktora Öğrencisi., Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo – Televizyon ve Sinema Bölümü, tutar.cem@gmail.com

ABSTRACT

Children's rights become a current issue at many points and it's continued critics about the media approaches to this subject. In Turkey some similar examples come into question for the mainstream media. Rights and as representation of women, children, different sex and cultural identities are still suffered. Media presentations of children as "others" in difference social categories is notable question in regard to sustainable of society. For this reason developing a communal awareness about the children's rights enhanced those into a privileged position. The media is gradually withdrawn from this mission. While the children are being represented on media, value of the news and for the news's sensational properties it has been monitored that there has been a desensitization and not fulfilling the social responsibilities.

This study analyses the four different newspapers included in Turkish national media and compares the news as the susceptibilities of those for the children's rights.

Keywords: *Print media, rights reporting, children's rights, representation, thematic analysis*

GİRİŞ

Medya, kapitalist bir yapılanmanın ürünü olarak her dönemde ekonomik ve siyasal güç örüntüleri içerisinde ürettiği söylemlerle egemen ideolojinin taşıyıcısıdır. Medya mülkiyeti de sermaye birikim sürecinden bağımsız değildir. Dönemin toplumsal dinamiklerinden özerk bir kuruma dönüşemeyen medya, bu nedenle gündelik hayattaki hegemonik söylemin yeniden üretildiği ve meşru kılındığı bir zeminde işlevini sürdürmektedir.

Toplumların geleceğini inşa edecek olan bugünün yeni nesillerinin fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmaları, evrensel insan haklarını bilmeleri ve bu değerlerin taşıyıcısı olabilmeleri çocuklara sağlanan koşulların iyileştirilmesine bağlıdır. Bu açıdan çocukların toplumsal yaşam içerisinde yaşadıkları zorlukların, haksızlıkların saptanması ve dile getirilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Özellikle yazılı basın ele aldığı konuyu görsel basına göre daha ayrıntılı değerlendirebilmesi nedeniyle haberlerinde yer alan çocuk temsilleri, çocuğun toplumsal konumunun değerlendirilmesi açısından önemli ipuçları vermektedir.

Çocukların farklı bir toplumsal katman olarak değerlendirilmesi modernitenin bir ürünüdür. Birey olgusunun henüz gelişmemiş olması nedeniyle geleneksel toplumlarda çocuklar genellikle yetişkinlere tabi durumdadır. Modernizme ait kavramlar olan evrensellik, insan hakları ve ödevleri çerçevesinde insanın tanımlanması, çocuğu da geleneksel toplumdan farklı bir konuma yerleştirmiştir. Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olarak geleneksel ve modern toplumsal değerlerin birçok konuda birlikte yönlendirici olduğu bir ülkedir. Bundan dolayı Türkiye’de çocuk hakları konusunda ilerlemeci adımlar atılmış olmasına rağmen, hala çocukların birey olarak kabul edilmeleri ve hakları konusunda ciddi eksiklikler söz konusudur.

Günümüz modern dünyasında doğal bir kategori olarak kabul edilen çocuk ve çocukluk, bugün prototip olarak resmedilen çocuk imgesi Kuzey Amerikan gelişim psikolojisinin geliştirdiği bir tanımlamadır. Bu tek imge Dünya üzerindeki pek çok çocukluk imgesini temsil eder hale gelmiştir. Bunda tarihsel ve ideolojik anlamda pek çok etken söz konusudur. Çocuğun ve çocukluğun² tanımlanmasında pek çok akademik disiplinin çocukluk imgeleri kullanılmaktadır. Bu disiplinler antropoloji, tarih, din ve psikoloji gibi alanları kapsamaktadır (Hwang vd., 1996: 11-13). Çocukluğun tarihi açısından en önemli yapıtlardan biri Philippe Ariés’in *Çocukluğun Tarihi* adlı yapıtıdır. Ariés, yapıtında çağdaş aileyi araştırmaktadır. Aile düşüncesinin evrimi ile ilgilenirken bu konunun çocukluk düşüncesi ile ilişkili olduğunun farkına varmıştır. Çocukluğu salt biyolojik değil, aynı zamanda toplumsal bir olgu olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla çocukluk, tarihsel bir sürecin ürünü olarak dönemlere göre değişmektedir. Bununla birlikte çocukluk kavramının 15. ve

² Çocuk ve çocukluk tanımlarının kullanımında tartışmalar olsa da geniş anlamda çocukluk, kişinin bireysel yaşantısındaki bir döneme tekabül eder. Çocuk ise olgunluk öncesi dönem olarak ve daha doğrusu doğum ile üreme kapasitesi başlangıcı arasındaki döneme işaret eder (Hwang, Lamb, Sigel, 1996: 15).

hatta 16. Yüzyıllardan önce bilinmediğini kanıtlama yoluna gitmiştir. Ortaçağda, çocukların farklı bir toplumsal kategori olarak ele alınmadığı dönemin resim sanatı ve bazı dönemi içinde yeterince gelişmemiş olmasına rağmen bugüne kadar gelebilen yazılı kültür örneklerinden anlaşılmaktadır*. 18. Yüzyılın ortalarından itibaren yetişkinler ile çocukların giderek ayrı kategoriler olarak algılanmaya başladığını vurgulamaktadır. Bu dönemden sonra çocuk, küçük bir yetişkin olarak görülmeyip kıyafetleri ve oyunları ile yetişkin dünyasından ayrılmıştır. Söz konusu gelişmeler 18. Yüzyılda kamusal alanın birçok konuda belirleyici olduğunun fark edilmesiyle başlamıştır. Yetişkin yaşamının önemli bir kısmının geçtiği alanlar olarak kafe, bar ve hanlara çocukların girmesinin yasaklanması bu konuda alınan önemli bir karardır. Böylelikle çocukların gündelik yaşamları özel alanla sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Sonuçta çocuklar bir kategori olarak özel alana çekilmişlerdir. Ayrıca Aydınlanma Döneminin düşünsel iklimi de çocukluk fikrinin gelişip benimsenmesine katkıda bulunmuştur. 19. Yüzyılda yaşanan endüstri devrimi ve sonrası endüstriyel gelişmelerle birlikte çocukların fabrikalarda çalıştırılmalarının ardından 1850-1950 arası dönemde çocukluk doruğa ulaşmıştır. Bu dönemde ABD’de çocuklar fabrika dışına çıkarılıp giyim, eşya, edebiyat, oyunlar aracılığıyla çocuğa özgü kurgulanan sosyal dünya içinde tanımlanır hale gelmişlerdir (Ariés, 1962; Postman, 1995: 60-90; Sennett, 1996: 124-126; Hwang vd., 1996: 27-34).

Sanayi devrimi sonrası 20. Yüzyılda kitlese pazarlama kampanyalarının ve enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerin bir sonucu olarak insanlık tarihinde daha önce görülmemiş bir şekilde tüketime yönelme yaşanmıştır. Medya, enformasyonun küresel düzlemde yayılmasını sağlarken bu araçlara ulaşmanın kolaylaşması yetişkinlik ve çocukluk kategorilerinin algılanmasında da değişiklik yaratmıştır. Medyada çocukların gerek haberlerde gerekse diğer programlarda ele alınışı yeni tüketiciler şeklinde olmaktadır. İçinde yaşanan modern dünyada tüm toplumsal düzenin üretim temelli bir dünyadan tüketim temelli bir dünyaya evrimleşmesi sonucunda çocuklarda bu kapitalist sistemin içinde yeni tüketiciler olarak kendilerine yer bulmuşlardır. Postman, elektrikli enformasyon ortamının yetişkinliği yok ettiğini söylemektedir. Elektrikli medya, okuryazarlığı kültürün periferisine gönderip onun yerine geçerken, farklı tutumlar ve karakter özellikleri değer kazanır ve yetişkinliğin yeni bir zayıflatılmış tanımı ortaya çıkmaya başlar. Bu çocukları dışlamayan bir tanımdır ve böylece oluşan şey, yeni bir yaşam devresidir. TV çağında üç kesim vardır: bir uçta bebeklik, diğerinde ihtiyarlık ve bu ikisinin ortasında “yetişkin-çocuk” diyebileceğimiz kesim (1995: 127-128).

* Ariés, Orta Çağ yağlı boya resimlerinin incelendiğinde çocukların küçük yetişkinler gibi giydirildiğini, çocuklara has özel oyunların olmadığını, seks konusunda bir ayıp dünyasının bulunmadığını ve çocukların büyüklerle eş durumda görüldüklerini vurgular. Bu durumun sebebini o dönemde hala sözlü kültürün egemen olması ve okuryazarlığın sadece seçkin bir grup ile ilişkili olmasıyla açıklar. 15. Yüzyılda hareketli matbaa makinesi ile birlikte yeni bir yetişkinlik anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Okuma edimi, yetişkini çocuktan ayırırken matbaa öncesi okumanın yerine matbaa ile yaratılan yalıtılmış okuyucunun sessiz hale gelişi, kişinin kendisine dönüşü ve benlik duygusu ile ilişkilidir (Ariés, 1962; Postman, 1995: 14-52).

Yazılı ve görsel basında yer alan çocuk temsillerinde çocuk hakları konusunda sorunlar söz konusudur. Çocukların medyaya konu olmaları genellikle şiddet ve suça ilişkin konularla olmakta ve kendilerine olumsuz bir anlam yüklenmektedir. Çocuklar, habere konu olduklarında daha çok cinayet, cinsel taciz ve tecavüz, şiddet mağdurluğu, erken yaşta evlilik vb. nedenlerle öne çıkmakta ve haberin öznesi konumuna yerleşmektedir (Mazlumder, 2010: 37-40). Bu durum, Uluslararası Çocuk Merkezi, Ankara Barosu ve Gündem Çocuk Derneği'nin hazırlamış oldukları *2008 Türkiye Çocuk Hakları Raporu*'nda, söz edilmektedir. Çocukların, evde, okulda, sokakta, çalışma hayatında maruz kaldıkları zorlukların yanı sıra medyada temsil edilmelerinde de yapıcı yeni yasal düzenlemelerin gerekliliğinin altı çizilmiştir. Raporda ayrıca medyada hak ihlalleri konusunda gerektiği kadar haberlerin yapılmadığına, haftasonları çocuklar için eğitici programlar yerine magazin programlarının yayınlandığına değinilmektedir. Ayrıca böylelikle çocukların psikolojilerinin fazlaca dikkate alınmadığı ve objektif olarak temsil edilmeden eğlenceli programların yapıldığı da raporda belirtilen diğer bir saptamadır (21).

Yapılan çalışmalarda çocukların ataerkil bir bakış açısından temsil edildikleri, birey olarak kabul edilmedikleri ve toplumsal alanda bir anlamda eksik yurttaşlar olarak algılandıkları görülmektedir. Günümüzde ticarileşmenin gereği giderek sosyal sorumluluk ilkelerinden uzaklaşan basın, çocuk haberlerinde duyarlılık göstermemektedir. Haberin daha çok tüketilmesine yönelik içeriğin ilgi çekici hale getirilerek kurgulanması durumu, çocukları zaman zaman birer kurban konumuna yerleştirebilmektedir. Bu durumda haber değeri, çocukların yaşama, gelişme, korunma ve toplumsal katılım haklarının önüne geçmiş olmaktadır. Dolayısıyla çocuk hakları ihlal edilmektedir.

HABERLERİN İDEOLOJİSİYLE KURGULANAN ÇOCUK HABERLERİ

Medya, ekonomik ve toplumsal yapı içerisinde görevini yerine getirirken pek çok güç örüntüsüyle ilişki içindedir. Bundan dolayı kurmaca ya da gerçek olaylara dayalı tüm medya metinlerinin ideolojik bir işlevi vardır. Haberler, medya ürünleri içerisinde gerçek hayatı olduğu gibi aktardığı iddiası ile diğer medya metinlerinden ayrılmaktadır. Oysa kurmaca yapıtlarda olduğu gibi haberlerin de ideolojik³ bir yönü vardır. Medya, kapitalist yapılanma içerisinde işlevini yerine getirirken okuyucu ya da izleyicilerde tarafsız olduğu inancını yerleştirmeye çalışır. Oysa yayıncılık

³ İdeoloji kavramının kökeni 18. Yüzyıl Aydınlanma Felsefesi düşünürlerine dayanmaktadır. Kavram zaman içerisinde değişik anlamları bünyesinde taşımıştır. Ancak ideoloji kavramını yeniden şekillendiren üç ayrı yaklaşım söz konusudur. Bunlardan ilki, ideolojinin toplumsal gerçekliğin öznelinin bilincinde yanılmasıyla oluşan bilgi, yanlış bilinçtir. Bu tanıma göre ideoloji, toplumsal gerçekliğin çarpık ve bozulmuş bilgisi olarak ortaya çıkar. İkinci yaklaşım ideoloji kavramını toplumsal sistemin çatışmalı yapısını bir arada tutan ve esas olarak toplumsal sistemin kendini yeniden üretmesini sağlayan egemen ideoloji olarak ele alır ve bu çerçevede ideoloji kavramı ile hegemonya kavramı arasında kuramsal bir ilişki kurar. Üçüncü yaklaşım ise bütün toplumsal ilişkilerin ancak dil dolayısıyla gerçekleşen pratikler olduğu gerçeğinden hareketle, ideoloji kavramının açıklamaya çalıştığı toplumsal düşünce, değer ve anlamların oluşumunu toplumsal anlamların belirlenmesi/sabitlenmesi olarak, söylem kavramı aracılığıyla ele alır (Üşür, 1997: 7).

alanı oldukça maliyetli bir alan olarak ekonomik ve siyasal güç odakları ile yakından ilişkilidir. Bu açıdan bakıldığında medya alanının ekonomik örgütlenme biçimi kesinlikle toplumun genel egemen örgütlenme biçiminden bağımsız değildir. Ekonomik yapı, siyasal-ekonomi ve ideolojik anlam içinde ele alınmalıdır. Medya iki yönlü ve sürekli olarak gelişmektedir. İlk olarak ticari kurallara göre çalışmaktadır, ikinci olarak ise geliri itibariyle reklamlara bağlıdır. Gerek yapısı ve gerekse destekçileri itibariyle genel ekonomiye bağlıdır. Medya, başlı başına bir endüstri olarak biri diğerinden bağımsız çalışan birimler bütünü değildir. Medya ürünlerinin sunduğu imajlar, mesajlar, tasarımlar üzerinden ulaşılmaya çalışılan şirket hedefleri vardır ve söz konusu medya şirketinin de tıpkı diğer ticari kuruluşlar gibi benzer amaçları gerçekleştirme yönelimleri söz konusudur. Medya alanının siyasal örgütlenmesi kamu ve özel örgütlenmeye bağlı olarak gelişir. Genel toplumsal, siyasal mücadelenin ve egemenliğin özelliklerini taşır. Siyasal örgütlenme iletişimin egemen faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin meşrulaştırılmasını içerir. Dolayısıyla ideolojik mücadelenin önemli alanlarından biridir ve ekonomik yapılanma ile yakından ilişkilidir (Erdoğan, 1997: 268-273; Schiller, 1993: 39-40).

Kültürel çalışmalar geleneği içinde Stuart Hall, Gramsci'nin "hegemonya" kavramını kültür ve medya alanına taşımıştır. Hall, medya çalışmaları alanında temel bir kuramsal dönüşüm yaşandığını ileri sürerek "medya ideolojiktir" biçiminde değerlendirme yapmıştır (İrvan, 2002: 118). Hall'a göre kapitalist toplumlarda medya, yönetici sınıf iktidarına rağmen, yine de görece özerkliğe sahiptir. Bu görelî özerklik yayıncılığın ilkelerinde, nesnellik, yansızlık ve dengenin kutsallaştırılmasının gereğidir. Oysa kapitalizmde hayatta kalmasını sağlayan bazı mitler benzer şekilde medya alanının yayıncılık ilkelerinde* hayat bulur (İrvan, 2002: 114-120; Köker, 1998: 68-69-74; Schiller, 1993: 19-42).

Kapitalist sistem içinde medyanın içinde bulunduğu bu durum egemen ideoloji tezi⁴ temelinde değerlendirilebilir. Marks'ın, egemen sınıfın her toplumda kendi ideolojisini kuracağı

* Medya alanında ideolojik olarak okuyucu ya da izleyici kitlesinde manipülasyon oluşturan beş temel mit bulunmaktadır. Bunlardan ilki bireysellik ve kişisel tercih mitidir, bu mit bireysel tercihler ve özgürlük kavramı etrafında şekillenmektedir. Yansızlık mitine göre toplumsal içindeki sorunlar sistemin kendisine ait değildir ve hataların sorumlusu bireylerdir, medya tüm yayınlarında yansızlığını vurgulayan bir söylem kullanır. Değişmeyen insan tabiatı miti, pazarın olumsuzluklarının insanın doğasının kötücül olduğuna başvurarak açıklamayı çalışır. Sosyal çatışmanın mevcut olmadığı miti, medya ağırlıklı olarak çatışma görüntüleri içermesine rağmen çatışmanın nedeni çoğunlukla bireyseldir. Çatışmanın nedenleri ve bunların sosyal kökenleri ihmal edilir. Medya plüralizmi miti, özgürlük ilkesine dayalı olarak bireylerin geniş bir yelpaze içinde istedikleri enformasyonu seçebilmeleri anlamına gelir. Oysa okuyucu ya da izleyici çoğunlukla mülkiyet yapıları ya da rating kaygısı ile benzer içerikler arasından seçim yapmak zorunda kalır (Schiller, 1993: 19-42).

⁴ İdeolojiyi toplumsal biliş ve sosyal temsiller düzeyinde açıklamaya çalışan Van Dijk, ideoloji kavramının anlaşılmasında bellek türleri, tutumlar, inançlar ve ortak alan gibi kavramlar üzerinden kapsamlı bir çerçeve sunar. Toplumda makro ve mikro düzeylerin önemine vurgu yapan Dijk'e göre bu iki yön çoğunlukla birbirine karışmış halde bulunur. Mikro düzeyde genellikle toplumsal aktörler ve bunlar arasındaki ilişki söz konusudur; makro düzey ise daha soyut bir kavram olarak toplumsal aktörlerin gruplarını, kurum, örgütler ve devlet ile toplumların iktidar ilişkilerini kapsar. İdeoloji ve iktidar ilişkilerinde tanımın makro düzeyinde Dijk, ideolojiyi iktidar ve egemenlik ilişkileri ile tanımlar. İdeolojiler egemen grup üyelerinin pratiklerinin temelidir. İdeolojiler, iktidarı kötüye kullanma biçimlerinin haklı çıkarılabildiği, meşrulaştırılabildiği, göz yumulabildiği ya da kabul edilebildiği ilkeleri sağlarlar. Geleneksel olarak egemen ideolojiler kavramı egemen gruplar tarafından kendi

görüşü aynı gelenekten gelen diğer çalışmacılarca da kabul edilmiştir. Bu tez iki yönden eleştirilmiştir. İlk olarak Marks'ın düşüncelerinin yanlış bir yorumlaması olduğu görüşü hâkimdir. Diğer yönden tarih boyunca ampirik olarak alt grupların kendi inançları gelişmiştir ve bu inançlar sık sık egemen sınıflar tarafından reddedilmiştir. Gramsci'nin hegemonya kavramı da bu durumu açıklamaktadır (Abercrombie, Hill, Turner, 2006: 117). Hegemonya kavramı etrafında şekillenen egemen ideoloji tezi, kapitalizmi sadece ekonomik düzeyde artık değere el koyma mekanizmalarına dayanarak çözümlenmemektedir. Buna göre kapitalizm bir toplumsal sistem olarak dikkate alınmalı ve içerdiği çelişiklere rağmen kendisini yenilemesi incelenmelidir. Burada sistemin öğeleri arasında bir harç görevi görerek sistemin yeniden üretimini sağlayan politik ve ideolojik bir düzey söz konusudur. Kısaca bu teze göre, kapitalizmin ekonomik düzeyde egemen sınıfların varlığını açık bir şiddete başvurmadan sürdürebilmesinin belli bir politik ve ideolojik dolayımın gerçekleşmesine bağlı olduğunu iddia etmektedir (Üşür, 1997: 26-27). Basın bu konuda sistemin politik ve ideolojik değerlerinin temsil edilmesinde, sürdürülmesinde önemli bir işleve sahiptir.

Kapitalist sistemde toplumsal birliğin sağlanması egemen olanlar ile tabi olanlar arasında ortak duyu noktalarının yaratılmasına bağlıdır. Hegemonyanın sağlanmasında ortak rızanın önemini vurgulayan Gramsci'nin bu uyarısını çağdaş toplumlarda medya yerine getirmektedir. Medya, yönetenler ile yönetilenler arasındaki farklılıkları en aza indirgeyerek sınıf farklılıklarını gizleme yoluna gider. Böylece toplum içinde tabi olanların sınıfsal konumları doğallaştırılmış olur. İngiliz Kültürel Çalışmaları içerisinde medyanın çağdaş toplumlardaki yeri üzerine derinlemesine çalışmalar yapan Stuart Hall, bu konuda medyanın egemen sınıfın yanı sıra öbür sınıfların imgelemlerini de inşa ettiğini ve sınıf farklılıklarına rağmen, bütünlük, çoğulluk ve birlik yaratacak şekilde toplumu yönlendirdiğini ileri sürmektedir. Medya çoğulluğu sunar, ama bunu yalnızca söz konusu farklılık ve alternatiflerden bir oydaşma meydana getirecek şekilde yapar. Söylem, tartışmanın içinden yine oydaşmaya dönüşebilecek öğeleri seçer ve geriye kalanları marjinalliğin sessizliğine mahkûm eder⁵(Hall'den aktaran Köker, 1998: 74).

egemenliklerinin yeniden üretimi ya da meşrulaştırılmasıyla görevlendirilen ideolojilerden bahsederken kullanılır (Teun A. Van Dijk, 2000: 31,35-36).

⁵ Hall, egemen söylemin sınıf farklılıklarını silecek şekilde ortak rızayı sağlamaya çalıştığını vurgulamasına rağmen bu sürecin tek taraflı olmadığını altını çizmektedir. Hall'a göre medya metinlerinde bir şifreleme (encoding) ve şifreçözüm (decoding) süreci söz konusudur. Medya metinlerinin alınılanmasında tek tür bir anlam aktarımı yoktur. Süreç çok daha karmaşık bir şekilde işlemektedir. Anlamlar şifreleyiciler ve şifreçözümler arasındaki ortak uzlaşma noktaları etrafında inşa edilmektedir. Buna bağlı olarak medya haberinin okunmasında üç farklı okuma şekli mevcuttur. Hâkim okuma, amaçlanmış ve hegemonik ideolojileri destekleyen bir okumadır. Muhalif okuma, bir mesajın, içindeki hâkim kodların farkına varan ve onları reddeden biri tarafından yapılan okumadır. Müzakereci okuma ise hâkim okumanın kimi kısımlarını kabul eden, fakat kendisinin gereksinimlerini ve algılarını yansıtan kimi uyarlamaları yapan biri tarafından yapılan okuma şeklidir (Smith, 2005: 214-215).

Haberler, gerçek dünyayı olduğu gibi yansıttığı iddiası ile öne çıkmaktadır. Oysa tüm medya ürünleri gibi haberler de, kurmaca yapıtlardır. Gerçek dünyanın medya araçlarında olduğu gibi yansıtılamaması her şeyden önce seçme yapma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Seçme işlemi ilk olarak nakledilecek olaylar düzeyinde gerçekleşir. Sonra da nakledilecek bu olayların öğeleri arasında bir seçme yapılır. Böylece okurun kafasındaki görüntüler gerçek dünyadaki birçok olay arasında seçilmiş olanların, seçilmiş yönlerinden oluşur. Lipmann, modern medya araçlarının içeriği ile gerçek dünya arasındaki ilişkiyi sistemli biçimde araştırmıştır (1998: 338-358). O'na göre bu araçlar gerçekliği farklı şekilde kurgulayıp aktarmakta, haber ve gerçeğin aynı şey olmadığını ve birbirinden ayrılması gerektiğini belirtmektedir. Buna göre haber, bir olayla ilgili iken, gerçeğin haber işlevi ise, gizli saklı kalmış olayları ortaya çıkararak, birbirleriyle ilişkilendirecek insanların bir değerlendirme yapmasını sağlamaktadır (Poyraz, 2002: 61).

Haber ve gerçek arasındaki bu ilişki haberin diğer bir ideolojik yönünü oluşturmaktadır. Medya ürünleri içinde yapılandıkları kapitalist toplumun diğer ürünleri gibi ticari bir maldır. Haber, malın üç ana karakterini de taşır: ilk olarak haber endüstriyel kapitalist ortamda gelişmiştir, üretim ilişkileri ve bu ilişki düzeninin bir ürünü ve ifadesidir. İkinci olarak alınıp satıldığı veya belirli çıkarlara hizmet yönünde kullanıldığı için, kullanma (fayda) değerine sahiptir. Son olarak haber insan emeğinin bir ürünüdür, kapitalist pazar sisteminde başkalarının kullanması için el değiştirir. Haberın kurgusal ticari bir ürün olması onun diğer kurgusal metinler gibi bir söylemi olması anlamına gelir. Haberler, özetledikleri, hikâye ettikleri olaylara, gerçeklere anlam kazandırırılar. Bir yandan, haberin söyleminin içinde yer alan anlatımla olaylar/gerçekler kurulur, canlandırılır, insanlara aktarılır. Diğer yandan ise, haberlerin söylemi içinde egemen söylemler doğallaşır, egemen ideoloji yeniden kurulur. Her gün bize ulaşan haberlerin üst söylemi burjuva ideolojisinin söylemidir (Erdoğan, 1995: 62-63; Tokgöz, 2000: 161).

Türkiye'de yazılı ve görsel basın genellikle dönemin egemen güçleri ile yakın ilişkide olmuştur. 1980'lerle başlayan medyanın holdingleşme süreci sonrasında 1990'larda plaza haberciliği üzerinden yazılı ve görsel basın siyasal iktidara daha da yaklaşmıştır (Tokgöz, 2000: 31-35). Medya bu yapılanma içerisinde dönemin hâkim olan değer yargılarının ve ideolojilerin taşıyıcısı haline gelmiştir. Türkiye'de basın sektörü ile dönemin egemen ideolojisi arasındaki ilişki sorgulandığında, Güneş'e göre, konjonktürel kırılmalarla beraber basın-iktidar ve basın-sermaye ilişkileri özerk değildir dolayısıyla bağımsız enformasyon ortamı bir türlü gerçekleşmemektedir. Bunun sonucunda ise kitle iletişim araçları da çoğunlukla egemen güçlerin ideolojik aygıtları olmaktan öteye gidememektedir (2006: 90). Medya temsilleri bu bağlamda yapılanmakta ve çocuk haberleri de bu ideolojiler ve medyanın yayın politikaları içinde biçimlendirilmektedir.

ÇOCUK ODAKLI HAK HABERCİLİĞİ

Medya; daha çok izleyici ve okuyucuya ulaşmak için, haber, eğlence, yarışma ve kurmaca ürünler üreten kar amaçlı ticari bir yapılanmadır ve görünürdeki bu hizmetleri kendisine yüksek karlılık sağlamaktadır. Bunlar arasında haber vermek ise tüm medya ürünleri içerisinde yazılı basın ilk işlevi, görsel medyada ise bir anlamda kanalın itibarını sağlayan unsurdur. Ancak medya alanındaki güç örüntüleri nedeniyle *ana akım habercilik anlayışı* baskındır. Ana akım habercilik anlayışı ise, yer aldığı kapitalist yapılanmanın dil ve söylemine sahip olması nedeniyle egemen değerlerin yeniden üretimini sağlayan yaklaşımla temellenmiştir. Bu anlayışın karşıtı olarak *hak haberciliği* olarak adlandırılan bir yaklaşımla medyanın içinde bulunduğu konuma eleştirel bir gözle bakarak ürün vermeye çalışan habercilik anlayışı da söz konusudur.

Liberal Medya kuramına göre, basın özgürlüğü toplumdaki siyasi özgürlüklerin bir parçasıdır ve radyo, televizyon ve gazete, vb. kanallarda farklı fikirlerin ifade edilmesi söz konusudur. Bu görüşe göre verili bir gerçeklik mevcuttur ve özgür basın gerçeği yansıtmaktadır. Liberal basın anlayışı çerçevesinde haber⁶ açısından üç boyut öne çıkmaktadır. Bunlar, objektif habercilik ideali, haber değerliliği ölçütleri ve gazetecilik etik ilkeleridir (Timisi, 2010: parag. 6; Özer, 2008: 1). Ana akım habercilik anlayışında haberin değer yargılarından arınmasını sağlayan mesleki, profesyonel habercilik kodlarıdır. Bu kurallar haberi siyasi yanlılıktan kurtarıırken, haberi yapan kişi ve kurumların söylemlerine bağımlı kılar. Bu ise haberlerde yapısal anlamda bir yanlılığı ifade eder (aktaran Timisi, 2010: 7). Bu yanlılık ve haberin dolayımlanması içinde haber tüketime hazır hale getirilir ancak çeşitli sosyal gruplar kendini ifade etme özgürlüğünden yoksun kalırlar. Özellikle toplumsal temsil bakımından zayıf olan sosyal gruplar için haber yapım aşamasında sosyal bir duyarlılık olarak gelişen hak haberciliği anlayışı, gerçeğin öne çıkarılması bakımından önemli bir yaklaşımdır.

Hak haberciliği, pozitif ayrımcılık yaparak egemen söylem içinde doğallaşarak kendilerine ifade etme yolları kapatılmış grupların (kadınlar, çocuklar, farklı cinsel kimlikler vb.) kendilerini ifade etmeleri için ortaya konmuş olan bir düşünüş ve haber yapma şeklidir (Alankuş, 2007: 23). Alankuş, gazetenin/habercinin yola çıkarken dikkate alması gereken üç unsur olduğunun altını çizmektedir. Bunlar hak ihlallerini görmezden gelmeyen, “ötekileri” haber yapmak için mutlaka bir hak ihlalinin konusu/faili olmalarını beklemeyen ve herhangi bir haberi yaparken hak ihlaline yol açmayan bir habercilik anlayışının benimsenmesinin gerektiğidir (2007: 22). Hak haberciliği, liberal teorinin haklar

⁶ Halberstam, liberal basın anlayışı içinde haberi bazı özelliklerine bağlı olarak şu şekilde sınıflandırmaktadır: İlk olarak haber olaylar hakkındadır, bu haber seçim sürecine işaret eder. Biz kazada 10 kişinin ölümü, ayrı ayrı kazalarda ölen 20 kişiden daha önemlidir. İkinci olarak haber, günlük olaylarda amaçlanır, haber geçmiş ya da gelecek olandan çok yaşanan zamanı amaçlar; şimdiki hedef alır. Nitekim haberin modası hemen geçer. Son olarak ise bir olay ancak raporlaştırıldığında haber olur, bir insan süreç içinde bir yangını izlemişse ya da bir soyguna şahit olmuşsa, o insan bir haberin tanığı değildir. Ancak bunları bir başkasına iletildiğinde gördükleri haber olacaktır. Herhangi bir şey haber konusu olabilir ama hiçbir şey kendi kendine haber olamaz. Haberin temel amacı, uyararak, eğitmek ya da eğlendirmek değil, bilgi sahibi yapmaktır (Halberstam’dan aktaran Özer, 2008: 2).

ve özgürlükler söylemi içerisinde ortaya çıkan haberi doğal bir oluşum olarak gören ana akım haber anlayışının aksine haberi bir inşa süreci sonucunda toplumsal gerçekliğin yeniden yaratılması olarak görmektedir.

Sistemin işleyişindeki lokomotif güç olarak fark edilen çocuklar, medya yoluyla edindikleri bilgiler ile tüketim düzenine bağlanmaktadır. Günümüz çocukları dikkatlerini belli bir süre yoğunlaştıramayan, konsantrasyon bozukluğu çeken, her şeyden çok çabuk sıkılan, gereksinimlerin ötesinde sürekli ve yeni bir şeyler tüketme alışkanlığı olan, doğa üstü güçlerin varlığına sıkça inanan, kendi içlerindeki yaratma gücünü kullanmak yerine daha önceki yaratılmış olanları yinelemeyi seçen bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların rastlantısal tüketiciliğinin ötesinde, bilinçlendirilmesi çabaları ise, yalnızca belli markaları ve belli ürünleri tüketmeye yönelik bir biçimde değerlendirilmektedir. Oysa çocuğun, her bir adımda kendisini ve çevresini sorgulayan, bilinçli bir yapılanmaya gereksinimi vardır (Öcel, 2002: 378-379). Medya, çocukları sadece yeni tüketiciler olarak temsil etmenin dışında çocukların kendisini de bir tüketim nesnesi olarak sunmaktadır. Çeşitli programlar, sinema filmleri, dizi filmler çocuk kahramanlar üzerinden pazarlanmakta ve medya içeriklerinin tüketimi yoluyla çocuklara getirdiği duygusal katılımlar, onları izler kitle ile buluşturmaktadır*.

Sürekli benzer haber içeriklerinde ve benzer konulara yerleştirilen çocukların, zaman zaman asıl nedenlere inilmeden ebeveynlerinin ya da bu çocuklarla ilişkili olan büyüklerin de ötekileştirildiği ve bu nedenle suçluların sayıca fazlalığına getirilen vurgulamalarda görünürde sosyal soruna vurgu yapmışçasına, haberin ilgi çekici ve çarpıcı olmasına çalışıldığı görülmektedir. Pazar kaygıları nedeniyle medya içeriklerinin eğlence ve hazza yönelik olarak hazırlanması kitle iletişiminin sosyal sorumluluk ilkesinden uzaklaştığının bir göstergesidir. Yazılı ya da görsel medya alanında kamu yayıncılığının ağırlıkta olduğu ilk dönemlerdeki ciddi haber verme anlayışı bugün terk edilmiştir*. Özellikle televizyon günün haberlerini sunarken “ve şimdi” şeklindeki söylem tarzı ile izleyicinin dikkatini en uzun 90 saniyeyi geçmeyen haber fragmanlarına çekmeye çalışmaktadır. Televizyonda

* Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmış olan “*Televizyon Reklamlarında Çocuk Bedeni Üzerinden Cinsel Kimlik Aktarımı*” adlı yüksek lisans tezinde bebek bezi ve bakım ürünleri tanıtımını içeren üç reklam filmine göstergebilimsel analiz yapılmıştır. Ele alınan reklam filmlerinin incelenmesi sonucunda, ürünlerin çocukların sempatisi üzerinden pazarlandığı ve çocuk bedeni üzerinden cinsel kimlik aktarımının yapıldığı görülmüştür. Ayrıca söz konusu bebek ürünlerinin çocuk bedeni üzerinden pazarlanmasının ise pedofili riski taşıdığı çalışmada belirtilen diğer bir sonuçtur (Erdem, 2008).

* Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmış olan “*Televizyon Yayınlarında Çocuk ve Çocuk Sorunlarının İşleniş: TRT’de Çocuk Temalı Yayınların Analizi*” adlı yüksek lisans tezinde TRT 1’in, hem 23 Nisan Uluslararası Çocuk Şenlikleri Haftasında hem de Aralık ayının ilk haftasındaki yayınları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda dünyada olduğu gibi ülkemizde de, kamusal nitelikli programlar yapmak ve yayınlanmakla sorumlu olan kamusal yayıncılığın (TRT) azalan ruhsat ücretleri, reklam gelirleri ve politik müdahaleler sonucunda kamu ile yayıncılık arasında kaldığı, bir güç-iktidar merkezi haline geldiği belirtilmektedir. Ayrıca tıpkı kadınlar, yaşlılar gibi çocuklarında medya gündemine giremedikleri, çocuk içerikli programlarda dâhil çocuk haklarının görmezden gelindiğinin, çocuğa birey olarak yaklaşılmadığının altı çizilmektedir. Dolayısıyla yayıncılık alanında hak ihlalleri yapılırken çocukların kamusal alandan dışlanan, sorunları görmezden gelen gruplar içinde yer aldığı belirtilmektedir (Güler, 2009).

bize gösterilen yalnızca parça parça haberler değil, aynı zamanda bağlamsız, sonuçsuz, değer yüklü olmayan ve dolayısıyla ciddi bir öz de taşımayan, yani sırf eğlence niyetine aktarılan haberlerdir (Postman, 2004, s. 114-115).

Sadece görsel medya değil olayları derinlemesine işlemesi gereken yazılı basında, haberleri popülerlik ve ilgi çekmek üzerine sayfalarına taşımakta haberin öznesinin değer kaybettiği durumda ise onu ya görmezden gelmekte ya da arka plana atmaktadır. 2011 yılının sonbahar aylarında sosyal medyada ünlü olan Gizem Bera Yüksel'in (11) trajik ölümü sonrası gazetelerde ve haber bültenlerinde kendisine çok küçük yer bulması buna örnek olarak verilebilir⁷.

Toplumsal alanda ve medyada çocukların sadece tüketici bireyler olarak dayatılmaları ve haber yapılırken kişilik haklarına yapılan ihlallerden ötürü çocukların haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla Türkiye'nin de içinde bulunduğu pek çok ülke bazı uluslararası metinlere imza atmıştır.

YASAL METİNLERDE ÇOCUK HAKLARININ TEMSİLİ

Çocuk hukuku açısından, çocuk haklarının yasal metinlerde temsiline bakmadan önce çocuğun tanımlanması önemlidir. Türk iç hukukunda "çocuk" kavramı, bütün hukuk dallarında aynı anlamda kullanılan ve herkesin üzerinde mutabık kaldığı bir kavram değildir. Bununla birlikte çocuk denilince, genellikle, henüz reşit olmamış (18 yaşını doldurmamış) kişi anlaşılmaktadır. Mevzuatta "çocuk" ile "küçük" kavramlarının bazen birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu iki kavram tamamen birbiriyle örtüşmemektedir. Çünkü "küçük" denilince, genellikle "yaş küçüklüğü" kavramına paralel olarak 18 yaşını doldurmamış olanlar (reşit/ergin olmayanlar); "çocuk" denilince ise, günlük dilde, daha çok 14-15 yaşından küçük olanlar akla gelmektedir. Çocukluk ile erginlik arasındaki yaşta olanlar, halk arasında "genç" olarak adlandırılmaktadır. İş Kanununda da (m.11) "genç işçi" tabiri kullanılmıştır. Kişiler (şahsın) hukukunun düzenlendiği Türk Medeni Kanununda (TMK m.8 vd.) "çocuk" kavramı tanımlanmamıştır; ancak, Türk Medeni Kanununda çocuklarla ilgili çeşitli maddeler vardır. Örneğin: ergenlik (rüşt) 18 yaşın doldurulmasıyla başlar denilmektedir. Türk Ceza Kanunu (TCK m.6), ceza kanunlarının uygulanması bakımından çocuğu "henüz 18 yaşını doldurmamış" kişi olarak tanımlamaktadır (Yılmaz, 2009: 819-820).

Çocuk tanımındaki iç hukuktaki bu fikir ayrılıklarına karşın Türkiye'nin 14 Eylül 1990 tarihinde imzaladığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır denmektedir (s.24). T.C. Anayasasının 90. Maddesi gereği

⁷ Küçük kız sınıfta yaptığı konuşma ile bir ekran kahramanı olduktan sonra gazetelerde ve televizyon programlarında kendisine geniş yer ayrılmıştır. Ancak çok kısa bir süre sonra yaşadığı şofben kazası sonucunda hayatını kaybetmiştir. Medya yarattığı yoksul kahramanı çabucak unutarak başka kahramanlar arama yoluna girmiştir.

uluslararası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu hükmünden dolayı bu Sözleşmedeki çocuk tanımı Türkiye açısından bağlayıcı ve kesin tanımdır. Çocuk Haklarına dair temel yasal metinler denilince bu konuda hazırlanmış olan uluslararası ve ulusal nitelikteki belgeler kastedilmektedir.

Uluslararası alanda çocuk hakları konusunda hazırlanan ilk metin *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi*'dir. Çocukların erişkinden farklı fiziksel, fizyolojik, davranış ve psikolojik özellikleri olduğu, sürekli büyüme ve gelişme gösterdiği bilincinin yerleşmesi, çocukların bakımının bir toplum sorunu olduğu ve bilimsel yaklaşımlarla herkesin bu sorumluluğu yüklenmesi gerektiği düşüncesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Çocuk Hakları Bildirgesi ile 20 Kasım 1959'da kabul edilmiştir. Bildirgenin temel özelliği çocuk hakları alanında kabul edilmiş ilk uluslararası belge olmasıdır. Bu nedenle son derece önemli bir yere sahiptir. Bildirge çocuk hakları konusunda 10 temel ilkeyi düzenlemiştir.

Bu alanda hazırlanan ikinci önemli belge *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS)* olduğu görülmektedir. Buna göre Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilerek 26 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılmış, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme, Aralık 1994'te Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylanmış, 27 Ocak 1995 tarihinde 22184 sayılı resmi gazetede yayınlanarak 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüştür (T.C. Anayasası 90. Maddesi gereği uluslararası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu hükmü gereği). Ancak Türkiye, Sözleşme'nin 17, 29 ve 30'uncu maddelerinde yer alan hükümleri yorumlama ve uygulama hakkını saklı tutmuştur. Bu maddelerin hepsi, T.C. Anayasası ile 24 Temmuz 1924 tarihli Lozan Anlaşması'nın sözü ve özüne göre dil ve/veya kültürel kimlik haklarıyla ilgilidir. Türkiye ayrıca Sözleşme'nin isteğe bağlı protokolleri olarak çocukların silahlı çatışmalarda yer almaları ve çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve pornografisi ile ilgili metinleri de kabul etmiştir (Unicef, 2012: parag.1). Türkiye'nin dil ve/veya kültürel kimlik haklarıyla ilgili çekinceleri bugün hala güncelliğini korumaktadır. Bu kapsamda doğrudan ya da dolaylı olarak çocukların konu edildiği terör konulu haberler basında uzun zaman yer almıştır. Çocuk satışı ve pornografisi uluslararası alanda önüne geçilmesi gereken en önemli bir problem iken Türkiye'de çocukların silahlı çatışmalarda yer almaları hakkındaki düzenlemeyi hatırlatan yaklaşımla hazırlanmış haberlerdeki Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesindeki Sokak eylemlerinde çocukların kullanılmasının zaman zaman öne çıktığı görülmektedir.

Sözleşme çocuk odaklı bakış açısı sistemi ile düzenlenmiştir. Bu noktadan bakıldığında ÇHS'de öne çıkan dört temel anlayışın altının çizilmesi gereklidir. Sözleşmenin ilk üç maddesi temel olarak çocuğu ve haklarını içermektedir: 18 yaşından küçük herkes çocuktur ve her çocuk bir birey olarak hak ve özgürlüklere sahiptir, çocuklar arasında ayrımcılık yapılması yasaktır, çocuğun yararına birinci öncelik verilmelidir. Sözleşmenin 12 ve 13. Maddeleri ise çocuğun görüşünün alınması ve katılımının sağlanmasına yöneliktir (139, 142). Sözleşmenin başlangıcında, metnin temelini oluşturan bakış açısı

ve insan hakları standartları ortaya konulmaktadır. Ardından çocuk hakları ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş ve daha sonra da Sözleşmenin imzalanması ve uygulanmasının izlenmesi ile ilgili hükümlere yer verilmiştir⁸.

Türkiye’de çocuk hakları konusunda temel metin anayasadır. Anayasa en temel hakları ve özgürlükleri vurgulamakta, ancak aynı zamanda bunların istismarına karşı uyarıda bulunmakta, hak ve özgürlüklerin yasalarla nasıl kısıtlanabileceğini tarif etmektedir. Bu hak ve özgürlüklerin çocuklar için de tanınıp tanınmadığı açık değildir. Çocuk hakları kavramı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na 2010 yılı Eylül ayında yapılan değişiklikler ile dahil olmuştur. Devleti, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alıp, teşkilâtı kurmakla görevlendiren 41. Madde’nin başlığı “ailenin korunması ve çocuk hakları” olarak değiştirilmiş, her çocuğun korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve ayrıca devlete her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Anayasa’nın 61. maddesi ise, devletin korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri almasını öngörmektedir. Böylelikle Anayasa, ailenin ve toplumun iyiliğine öncelik vermekte, çocuk hakları başlığının altında çocuğun korunma ve ana babasıyla ilişki kurma hakkının altını çizmekte, buna karşılık diğer çocuk haklarına ayrıntılı olarak yer vermemektedir (Unicef, 2012: 3). Bunun nedeni çocukların yetişkinler gibi tam bir yurttaş olarak görülmemesidir. Modernleşme sürecinin Batı’daki gibi doğal bir süreçle gelişmemesi dolayısıyla birey ve insan hakları kavramlarının altının tam olarak doldurulamaması sonucunda bu alanda eksiklikler bulunmaktadır. Türkiye’de çocuk hakları açısından duyulan “değişme gereksinimi” üç boyutta ortaya çıkmaktadır: düşünce ya da zihniyet değişikliği, yapısal değişiklik ve uygulama değişikliği. Değişimin nedenleri ise Türkiye’de çocukların durumu, çocuklara yönelik haksızlıklar ile çocuk hakları sözleşmesinin yeni yaklaşım, ilke ve standartlarıdır (Onur, 1999: 507).

Çocuk haklarına ilişkin ulusal alanda hazırlanan ve 2005 yılında kabul edilen *Çocuk Koruma Yasası*, Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki hakların çoğunu içerdiğinden çocuklar açısından muhtemelen Türkiye’deki en ileri yasa olarak kabul edilebilir. Bu yasa, çocuk adaleti usullerini detaylandırıp geliştirmekte; korunmaya muhtaç çocukların evlat edinilmesi ve kendilerine danışmanlık, sağlık, eğitim ve barınma hizmetleri verilmesi konusunda düzenlemeler getirmekte; ilgili hükümet

⁸ ÇHS’de düzenlenen haklar; yaşama, gelişme, korunma ve katılım olmak üzere dört kategoride incelenebilir. Sözleşme “*çocukların anne ve babaları yanında yaşama*” haklarını en önemli hak olarak düzenler. Devletler bu hakkın tam olarak kullanılmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülükleri gereği devletler, anne ve babaların çocuğu bakıp/gözetme sorumluluğunu tam olarak yerine getirmelerini sağlayıcı destek hizmetlerini vermekle de görevlidirler. Son olarak da çocuğun ve çocuk haklarının korunması aslında insanlık âleminin sorumluluğu olduğu için, uluslararası alanda da devletleri, Sözleşmede yazılı sorumlulukları yerine getirebilmeleri için destekleme gereğine, yani uluslararası işbirliğine dikkat çekilmektedir. Bu açıdan bakıldığında çocuğun bakımı ve hakları konusunda aileden başlayan uluslararası alana kadar uzayan bir sorumluluklar çerçevesi söz konusudur ve medyada bu sorumluluğun altındadır.

birimlerinin, sosyal çalışmacıların ve denetleme görevlilerinin bu alanlardaki rol ve görevlerini belirlemektedir (Unicef, 2012: 5). Ulusal alanda Çocuk Haklarına ilişkin T.C. Anayasası ve Çocuk Koruma Yasası gibi iki temel metin dışında çocukların sorunlarına ilişkin hükümler çeşitli yasal düzenlemelerde yer almaktadır⁹.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARI VE MEDYADAKİ TEMSİLİ

Türkiye, çocuk hakları ile ilgili yukarıda değinilen uluslararası ve ulusal sözleşmelere imza atmakla birlikte bu konuda pek çok eksiği de bünyesinde taşımaktadır. Hem yasaların uygulanması hem de medyadaki çocuk temsilleri açısından eksiklikler bulunmaktadır.

Yasal alandaki eksiklikleri vurgulayarak sıralayan en son metin *Avrupa Birliği 2011 Yılı İlerleme Raporudur*. Çocuk haklarıyla ilgili olarak *Avrupa Birliği 2010 İlerleme Raporunun* devamı niteliğindedir. Sorun eleştirel bakış yaklaşımı ile değerlendirilmiştir (bianet, 2011: parag. 6):

- Ortaöğretim okullaşma oranında cinsiyetler arasındaki farkta artış vardır.
- Okul kitaplarından cinsiyetle ilgili önyargılar tam olarak kaldırılmamaktadır.
- Çocuklar arasındaki fakirlik oranı orantısız şekilde yüksektir. Altı yaşın altında olanlar için bu oran yüzde 24, kırsal kesimde ise yüzde 49 civarındadır.
- Çocuklara yönelik aile içi şiddetle mücadele edecek etkili bir mekanizma bulunmamaktadır.
- Tam zamanlı çocuk yuvalarındaki şartların iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Çocuk işçiliğiyle mücadele konusunda henüz ölçülebilir bir gelişme yoktur.
- Çocuk işçiliğini ortadan kaldıracak entegre bir sistem bulunmamaktadır.
- Terörle Mücadele Kanunu'nda, "ağırlaştırıcı koşulların" çocuklara uygulanamayacağı ve çocukların sadece çocuk mahkemelerinde veya çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanacağı öngörülmesine rağmen kanun tam olarak uygulanmamaktadır.
- Çocuk islahatı sayısı yetersizdir.
- Çocuk Koruma Kanunu, 81 ilde çocuk mahkemelerinin kurulmasını gerektirmesine rağmen, bu mahkemelerin olmadığı illerde çocuklar, yetişkin mahkemelerinde yargılanmaktadır.

⁹ Bunların arasında, Türk Medeni Kanunu; Türk Ceza Kanunu; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kuruluş kanunu; emniyet ve yargı, istihdam, yayın, eğitim, sağlık ve hijyenle ilgili yasalarla birlikte ilgili tüzük ve yönetmelikler yer almaktadır. Çocukların kendi başına birey olarak değil de ailenin, eğitim sisteminin veya toplumun ögesi olarak görüldükleri bir toplumda, yasal düzenlemelerin *çocuğun yüksek yararı ilkesini* benimsemesi, çocuğun insani ve kişisel haklarını vurgulaması -örneğin düşünce özgürlüğü, kendilerini ilgilendiren meselelerde söz hakkı gibi- ve bu ilkelerle hakların nasıl yaşama geçileceğini belirtmesi önem taşımaktadır. Çeşitli tarihlerde kaleme alınan ve üzerinde değişiklikler yapılan yasal düzenlemeler bu bakımdan tutarsızlık taşımaktadır. 2002 yılından itibaren yürürlüğe giren ve en son değiştirilen yasalardan biri olan Türk Medeni Kanunu bu konuda oldukça ileridir. Bu kanun kritik çeşitli konuları ele almaktadır: evlilik; ana baba sorumlulukları; görevler ve haklar; çocuklara ad verilmesi; evlat edinme ve vasilik. Kanun çocuk gelişiminde devlete ve ana babalara beraberce görevler vermektedir. Ayrıca, ana babaların velayet görevlerini yaparken, uygunluk düzeylerine göre çocuklarına kendi yaşamlarını yönetme hakkı tanımalarını öngörmektedir (Unicef, 2012: 4).

- Çocuk mahkemelerinde davalar uzun sürmektedir.
- Yaşları 12-18 arasında değişen 2 bin 500 çocuk hapis hanededir. Ancak çocuklar için hapis cezasının en son başvuru ceza yöntemi olması ve en kısa süreyi kapsaması gerekmektedir. 2010 yılı istatistiklerine göre, Türkiye'de 0-18 yaş grubu, nüfusun yüzde 35'ini oluşturmaktadır.

Türkiye'deki çocuk hakları konusundaki bu eksikliklerin yansımaları medya alanında da görülmektedir. Bu alanda öne çıkan kavram medya temsilleridir. Üretim hattının ürünü materyalde türlerin egemen olması gibi üründe insanların temsilinde de egemen temsiller vardır. Gerçekte bu temsil etmenin çoğu, sadece oraya özgü olmamakla birlikte, türlerde boy gösterir. Örneğin gazeteler belirli yollarla insan gruplarını temsil eder. Kadınların ya da öğrencilerin ya da çalışan kişilerin temsil edilme biçimleri medyada oluşturulur ve bizim tarafımızdan medya aracılığıyla anlaşılır. Bu daha çok yineleme ve daha çok sağlama anlamına gelmektedir. Temsil edilen, bu toplumsal grupların belirli bakış açılarıdır. Biz de bu bakış açıları, alternatiflerinin engellenmesiyle, bilinçsizce normal kabul etmeyi öğreniriz (Burton, 1995: 106). Medyada çocukların temsilinde haberlere bakıldığında çocuk istismarı ve ihmalinin öne çıktığı görülmektedir. Amerika'da yayınlanan *Çocuk İstismarı ve İhmali Raporu*'nda istismar, ihmal ve kötü muamele kavramları birbirinden ayrı olarak tanımlanmıştır. Söz konusu tanımlamalar hem federal hem de eyalet mevzuatında bulunmaktadır. İlk federal mevzuat *Çocuk İstismarını Önleme ve Tedavi Yasası (CAPTA)* 1974 yılında kabul edilmiştir. Bu mevzuat fiziksel istismar, ihmal ve cinsel istismarı tanımlayan fiil ve davranışları ortaya koymuştur¹⁰.

Çocukların medyadaki temsilleri konusunda Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12. ve 17. Maddeleri konunun yasal çerçevesini çizmektedir. Buna göre sözleşmenin 12. Maddesi "Taraflar Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar" demektedir*. Yine medyanın bu maddelerle ilgili sorumluluğunu

¹⁰ CAPTA, fiziksel istismarı çarpma, tekmeleme, yakma ya da ısırma içeren çocukta fiziki yaralanmaya yol açan kaza olmayan yaralanmalar olarak tanımlar. Cinsel istismar ise görsel bir tasvir üretmek amacıyla ikna, teşvik veya zorlama kullanılarak çocuğun kullanımını ya da tecavüz, bakıcı istismarı, aile içi cinsel ilişki (ensest), sarkıntılık ve çocukların cinsel sömürsünü içerir. Çocuk ihmali ise çocuklar ve aileler için sağlık ve insan hizmetleri idaresi ABD ticaret bakanlığı tarafından yayımlanan 2005 istatistiklerine göre çocuk istismarının en sık bildirilen türüdür. Çocuk sağlığı uzmanları çocuk ihmali istismardan daha az önem verirler. İhmal belirtileri daha az görünür olma eğiliminde iken suiistimal sık görünür yaralar ve çürükler bırakır. Bununla birlikte bıraktığı etkiler istismar kadar zararlı olabilir (Lau, Kruse ve Morse, 2009: 27-33).

* Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Sosyal Hizmetler Bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Ercüment Erbay, "Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi" adlı makalesinde, medyanın çocuk haklarına riayet etmediğini, çocuk katılımının sınırlı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, medyada çocukların sadece olumsuz örnekler olduğu zaman ekranlara, gazetelere ve internete yansıtıldığını söylemektedir. Hatta bu süreçte çocuk katılımı savunmak bir yana, çocukları damgalayan, etik dışı uygulamaların kolaylıkla görüldüğü de makalede belirtilen diğer önemli husustur. Erbay'a göre Türkiye'de çocuk katılımı ile ilgili genel bir yorum yapılmak gerekirse "dünden iyi yarından kötü" olduğumuzu söylemektedir. Ayrıca çocukların görüşlerini özgürce ifade

tanımlayan sözleşmenin 17. Maddesi “Taraflar Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar” demektir (142-143). Medyada haberin öznesi çocuk olduğu zaman bu daha çok fiziksel ya da cinsel istismar ve ebeveyn ihmalleri üzerinden olmaktadır. Gösterilen bu kötü örneklerin dışında çocukların kültürel ve sosyal gelişimlerini destekleyen haberler ise oldukça azdır. Bunun yanında çocukların düşüncelerini ve duygularını özgürce yansıtabilecekleri platformlarda oldukça sınırlıdır. Medya, çocukları kurban ya da ekran kahramanları olarak sunmaktadır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu bundan dolayı pek çok medya kuruluşuna uyarı cezası vermiştir*.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada amaç, ana akım medya içinde yer alan çeşitli gazetelerin, çocuk hakları konusundaki duyarlılıklarını ortaya koymaktır. Çalışmanın bağımsız değişkeni; ana akım medya içinde yer alan farklı gazeteler, bağımlı değişkeni; söz konusu gazetelerin çocuk haklarına yönelik duyarlılıklarıdır. Bu bağlamda araştırma hipotezi; ana akım medya içinde yer alan gazeteler, benzer ideoloji ve yayın politikalarına sahip olmaları nedeniyle çocuk haklarına duyarlılıkları konusunda da benzer tutumlar içindedirler, biçiminde belirlenmiştir.

Konu yazılı basında çocuk haklarının temsili olduğu için, ana akım medya içinde yer alan gazeteler arasından *Hürriyet*, *Cumhuriyet*, *Sabah* ve *Zaman* gazeteleri rastlantısal olarak seçilmiş, çalışmanın yapıldığı 02.12.2011-16.12.2011 tarihleri arasında bu gazetelerin sayıları taranarak, çocukları konu eden haberleri incelenmiştir. Öncelikle gazetelerin konularına göre haber dağılımları tablolştırılmıştır. Tablo 1’de görüldüğü üzere haberlerin ana teması dikkate alınarak çocuğun; a. statüsünü olumlayan, b. cinsel taciz, c. suça konu olan, d. yapılan bu sınıflamanın dışında kalan ve çocuğun diğer durumlarının konu edildiği haberler olmak üzere hazırlanan tematik bir sınıflama/kategorileştirme üzerinden niteliksel olarak değerlendirilmiştir.

Çocuklara ilişkin haberler; söz konusu tarihler arasında *Hürriyet* gazetesinde 24, *Cumhuriyet* gazetesinde 19, *Sabah* gazetesinde 28 ve *Zaman* gazetesinde 25 olmak üzere toplam 96 adettir. Her dört gazetede de çocuk haberlerinin genel haberler içerisindeki yerinin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmada amaç, ana akım medyanın çocuk haklarına yönelik tutumları hakkında

etmesi ve bununla birlikte görüşlerinin somut uygulamalara dönüşmesi yönünde henüz emekleme aşamasında olduğumuzun da altını çizmektedir (İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları 2013, 2:1).

* 2011 yılı içinde RTÜK, Nisan-Mayıs-Haziran döneminde 6112 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanunun “Radyo ve televizyon yayını hizmetlerinde çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz” düzenlemesini ihlalden toplam 20 kuruluşa uyarı vermiştir. Uyarı alan kanallar şu şekilde sıralanmaktadır: Show TV (3), Show Türk (2), ATV, ATV Avrupa, Ulusal Kanal, Flash TV (3), Kanal 7, Smart TV, Star TV (2), TNT, Sinema TV, Kalan D, Turkcell Salon ve Kanal Türk’tür. Yine RTÜK Temmuz-Ağustos-Eylül ayları içinde yukarıdaki düzenlemenin ihlalden 5 kuruluşa uyarı vermiştir, Flash TV (1), Smart TV (1), Beyaz TV (1), STV (2) (bianet ikinci çeyrek tam metin, 2011: 13).

bir genellemeye gitmek asla değildir. Araştırmanın kısıtlılıklarını; elde edilen sonuçların gazetelerin 15 günlük sayısı ile sınırlı olması, dönemi itibariyle çocuklara yönelik kamuoyunu ilgilendirecek ilginç olayların ortaya çıkmaması nedeniyle haber sayısının sınırlı kalması, araştırmacının olanakları nedeniyle az sayıda gazetenin dikkate alınarak incelenmesi, oluşturmaktadır.

Yazılı basında çocuklara ilişkin haber sayısı ve haberde çocuğun nasıl temsil edildiğinin birlikte analiz edilerek değerlendirilmesi önemlidir. Bu durum gazetelere konu olan çocuk haberlerinin çocuğun konumunu çocuk hakları temelinde duyarlılık gösteren ve göstermeyen olmak üzere değerlendirildiğinde, dağılım şu şekilde gözükmektedir. Gazete adı bakılmaksızın 96 haberin 43 tanesi çocuğun statüsünü olumlayan içeriktedir. Bu haberler çocukların içinde yer aldıkları kültür sanat etkinlikleri, eğitim alanında yapılan katılımcı uygulamalar ve sağlık alanındaki aşılama vb. uygulamalara yöneliktir. Çocuğun, bilim, kültür- sanat haberlerinde verilışı sistemin genel işleyişi ile uyumlu olduğundan dolayı yazılı basın buradaki tavrı medyanın içinde işlediği genel kapitalist yapılanma ile uyumludur. Çünkü bu haberler sistemin devamına ilişkin bir risk taşımamaktadır. Çocuklarla ilgili haberler incelendiğinde çocuğun toplumsal yaşam içinde birey olarak kabul edilmemesine rağmen özellikle tüketime ve kapitalist sistemin devamına ilişkin konularda çocuğun bireyselliğinin vurgulanması göze çarpan bir başka ayrıntıdır. Buna karşın suça karışan çocuk haberlerinde olduğu gibi çocukların bu olayların konusu ya da öznesi olduğu haberlerde bakış açısının olumsuz olduğu, sistemin işleyişi ve devamı açısından çocukların risk olarak kabul edildikleri görülmektedir. Bahsedilen gazetelerdeki çocuğun statüsünü olumsuzlayan haber sayısı 53'tür.

Tüm medya kuruluşları gibi gazetelerinde ticari kaygı eğiliminde olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum yazılı basının çocuk haklarına ilişkin duyarlılığının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çocuğun statüsünü olumlayan haberler içerisinde kültür-sanat etkinlikleri; tiyatro, sinema, resim sergisi gibi etkinlikleri kapsamaktadır. Sağlık alanında ise çocukların ağız ve diş sağlığına yönelik yapılan kampanyalar, aşılama çalışmaları bulunmaktadır. Olumsuz olarak tanımlanabilecek cinsel taciz haberlerinde; çocuklar genellikle aile içi ya da yabancı kişilerin istismarına uğramış kurbanlar olarak görülmektedir. Bu haberler verilirken çocukların psikolojisine yönelik bilgilendirmeler asgari düzeydedir. Bunun yerine bu tür olayların üçüncü sayfa haberi olarak verildiği görülmektedir. Suça karışan çocuk haberleri de olumsuz haberler içerisindedir. Ceza-i ehliyet açısından yetkin olmayan çocukların aileleri tarafından ya da toplum tarafından sahip çıkılmamaları sonucunda alkollü araç kullanma, gasp, hırsızlık ve terör eylemleri ile ilişkilendirilmeleri bu haberlerde sıkça göze çarpmaktadır*. Son olarak olumsuz haberler içerisinde yer alan diğer haberler sayısı azda olsa intihar

* Bu konuda yapılmış iki çalışma "*Çocuk ve Medya*" adlı kitapta yer almaktadır. Birincisi, Gülgün Tosun Erdoğan ve Hanifi Kurt'un birlikte hazırladığı "*Kamusal Alanda Çocuk Hakları ve Haber Değeri: Türk Yazılı Basını Üzerine Bir Değerlendirme*" adlı bildiridir. Bu çalışmada Barbaros Çocuk Köyü ve Bornova Yetiştirme Yurdu'yla ilgili haber metinlerine niteliksel tematik analiz uygulanmıştır. Her iki olayda da olayı dramatize eden, dikkat çekmek adına olayı bağlamından çıkaran, keskin söylemler geliştiren gazeteler olayın adli yönünü

eden çocukları ve daha çok çocukların tüketim amaçlı kullanımını içermektedir. Bu amaçla çocuklar bazı tüketim malzemelerinin reklamlarının yüzü olmakta, sonsuz sayıdaki çocuklara yönelik tüketim malzemesinin satın alınmasında karar verici bireyler olarak tanımlanmaktadır. Haberlerin içeriklerine ve gazetelere göre dağılımı şöyledir.

Tablo 1: Gazetelerde Çocuk Haberlerinin Konularına Göre Dağılımı

Gazete Adı	Çocuğun Statüsünü Olumlayan Haberler (Kültür-Sanat, Eğitim, Sağlık)		Cinsel Taciz Haberleri		Suça Karışan Çocuk Haberleri (Alkollü Araç Kullanma, Gasp, Hırsızlık, Terör)		Diğer Haberler (İntihar, Çocukların Tüketim Amaçlı Kullanımı vb.)		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Hürriyet	6	13,95	3	23,07	8	40	7	35	24	25
Cumhuriyet	6	13,95	7	53,84	2	10	4	20	19	19,79
Sabah	14	32,55	2	15,38	5	25	7	35	28	29,16
Zaman	17	39,53	1	7,69	5	25	2	%10	25	26,04
Toplam	43	100	13	100	20	100	20	100	96	100

Gazetelerin kendi içinde çocuğa yaklaşımları dikkate alındığında, Hürriyet gazetesinin cinsel taciz haberlerini sıradan bir üçüncü sayfa haberi olarak verdiği, çocukların yaşanan bu olaylardan sonra psikolojilerinin ne şekilde etkilendiğini, yapılabilecek iyileştirme çalışmalarına ve bu çocukların toplumsal yaşama kazandırılmaları konularına haberlerinde neredeyse hiç yer vermediği görülmektedir. Haberler üçüncü sayfada çok kısa olarak verilirken, önemsizleştirilmekte ve habere konu olan bu durumları okuyucu açısından bir anlamda doğallaştırmaya ve kanıksanmaya

vurgularken, bu konuyla ilgili olarak haberlerini resmi devlet yetkililerine dayandırmamaya özen göstermişlerdir. Ayrıca gazeteler hem olayın ilk günlerinde hem de sonrasında olayı tanımlarken, tecavüz, cinsel taciz, skandal, rezalet gibi sözcüklere sıkça başvurmuşlardır (Akçalı, 2007: 83-106). İkinci çalışma, İncilay Cangöz'ün "Gazetelerde Çocuk Haberleri: Malatya Çocuk Yuvası Örnek Olay Çalışması" adlı makalesidir. Çalışmada üç günlük gazete –Hürriyet, Cumhuriyet, Zaman- içerik analizi yapılmış ayrıca Malatya Çocuk Yuvası'nda çocuklara yönelen şiddet konusunu edinen haberler, söylem analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda 30 gün boyunca üç gazetede çocuklara ilişkin toplam 139 gibi hayli düşük sayıda haber yayınlandığı ortaya çıkmıştır. Çocuk haberleri kendine birinci sayfada yer bulamazken, bulunan haberlerin çoğunluğu ise iç sayfalara aittir. Ayrıca Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde çocuk haberi olarak tespit edilen haberlerin neredeyse yarısı tam olarak çocuk merkezli değildir. Zaman gazetesinde ise haberlerin çoğunluğu ise çocuk merkezlidir. Ayrıca üç gazetede de ortak olarak verilen konular: sağlık, kaza/yaralanma/öldürülme, cinsel istismar ve doğal afet olarak sıralanmıştır. Bu veriler çalışmamızdaki verilerle büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır. Cangöz'ün yaptığı söylem analizinde çıkan sonuçlar ise şu şekilde sıralanabilir, gazeteler haberi ilk konu edindikleri gün kamu vicdanını sızlatacak, halkta infial uyandıracak kadar olayın olumsuz boyutunu öne çıkarırken sona gelindiğinde bakanın çocuklara şefkatli elini uzatarak onları mutlu etmesi haber söylemini çerçevelemektedir (Ed. Akçalı, 2007: 107-128).

çalışılmaktadır. Bu durum, Türkiye’de egemen bakış açısı içinde halen çocukların birey olarak dikkate alınmadıkları, gazetenin de bu bakış dışına çıkarak bir sosyal sorumluluk ilkesini taşımaksızın, çocuğun değerini aşağı statüde tutma eğilimi içinde olduğu görülebilmektedir*. Habere konu olan kırsal alanda yaşanan ergenliğe bile ulaşmamış kız çocuklarına yönelik, cinsel taciz olaylarında gazetenin toplumdaki bir sapma davranışı olarak değerlendirilmesi mümkün iken, haberin temasının cinsel bir obje olarak kurgulanması dikkati çekmektedir. Gazete bu tutumuyla çocuk hakları konusunda bilgilendirici, eğitici işlevini bir kenara bırakarak olayların sıradanlaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Cumhuriyet, cinsel taciz haberlerini en yüksek sayıda okurlarına ulaştıran gazetedir. Özellikle Zaman ve Sabah gazetelerinde haber değeri taşımadığı değerlendirilmesi nedeniyle, neredeyse hiç değinilmeyen bu haberlerin, ayrıntıları Cumhuriyet’te verilmektedir. Örneğin 02 Aralık 2011 Cuma günü gazetede üçüncü sayfada “Tecavüz sanığı kılıktan kılığa girmiş” adlı başlıkla verilen haber buna örnek gösterilebilir¹¹. Bu haber aynı gün Zaman ve Sabah gazetelerine konu olmamıştır.

Sabah gazetesi, toplamda 28 haberle analiz için verilerin toplandığı dönemde en fazla çocuk haberi içeren gazetedir. Bu haberlerden 14 tanesi olumlu iken, cinsel taciz içeren haber sayısı 2 gibi düşük bir sayıdadır. Suça karışan çocuk haberleri gazetede 5 tane bulunmaktadır. Bu haberlerin çoğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da terör örgütü adına eylem yapan çocuklara ilişkin haberlerdir. Gazete bu haberleri ilk sayfada ya da üçüncü sayfasında geniş yer vererek fotoğraflarla sunmuştur. Örneğin 2 Aralık 2011 Cuma günü ilk sayfadan verilen haberin başlığı şudur: “Çocuk devlete hesap aileye.” “Molotof atan çocuk Sevgi Evleri’nde devlet korumasına alınacak, aileye “niye sahip çıkmadınız” diye hesap sorulup ceza kesilecek” alt başlığı ile verilen haberde Molotof’un “silah” sayılması kararından sonra, eylemlere katılan çocuklar için önemli bir kararın daha alındığı haberde belirtilmiştir. Sabah gazetesi bu haberi farklı bir şekilde 7 Aralık 2011 Çarşamba günü bir kez daha ilk sayfaya taşıyacaktır. Gazete molotof atan çocukların ailelerinin yanından alınıp “sevgi evleri” olarak adlandırılan devletin kurumlarına yerleştirileceğinin altını çizmektedir. Bu ise Türkiye’nin de imzalamış olduğu ÇHS’ye aykırı bir uygulama olarak yorumlanabilir. Sözleşmeye göre “çocukların anne ve babaları yanında yaşama”

* Çocuk hakları konusunda bilinç düzeyi sadece aile içinde değil onların geleceklerini şekillendirdikleri okullarda da oldukça düşüktür. Bu konuyu araştıran çalışmalardan biri Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmış olan “Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan Çocuk Hakları Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri” adlı yüksek lisans tezidir. Diğer bir çalışma ise Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmış olan “Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşme’ye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri” adlı yüksek lisans tezidir. Her iki çalışmada toplum içerisinde daha eğitilmiş ve kültürlü olması beklenen eğitimcilerin dahi çocuk hakları konusunda yeterince bilgiye sahip olmadığını göstermiştir. Ayrıca eğitimciler arasında çocuğa karşı özgürleştirici değil korumacı bakış açısının yaygın olduğu görülmektedir. Benzer şekilde ders müfredatları da ÇHS ile ilgili değildir (Fazlıoğlu,2007; Uçuş,2009).

¹¹ Haberde Siirt’te ikisi kardeş dört kız çocuğuna cinsel istismarda buldukları iddiasıyla 39 kişinin yargılandığı davanın 1 numaralı sanığı olan, 19 ay boyunca Batman’da bir cami etrafında saklanan Gazi İlköğretim Okulu Müdür Yardımcısı Fahrettin Kuzu’nun cemaatin dikkatini çekmemek ve yakınlaşabilmek için cami tuvaletlerini gönüllü yıkadığı verilmiştir. Ayrıca Kuzu’nun camiye en sık gelen kişi olduğu haberde vurgulanmaktadır.

haklarını en önemli hak olarak düzenlemekte ve devletlerin bu hakkın tam olarak kullanılmasını sağlamakla yükümlü olduğunun altı çizilmektedir. Bu yükümlülükleri gereği devletler, anne ve babaların çocuğu bakıp/gözetme sorumluluğunu tam olarak yerine getirmelerini sağlayıcı destek hizmetlerini vermekle de görevlidirler denilmektedir. Ayrıca Anayasa’da 2010 yılı Eylül ayında yapılan değişiklik ile 41. Madde’nin başlığı “*Ailenin korunması ve çocuk hakları*” olarak değiştirilmiştir. Her çocuğun korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu yasal düzenlemeler göz önüne alındığında “*sevgi evleri*” uygulamasını tanıtan Sabah gazetesi çocukların temel hak ve özgürlükleri konusunda okuyucuya konun tüm yönleriyle ilgili bilgi vermemektedir*.

Sabah gazetesindeki diğer çocuk haberlerinin sayısı ise 7’dir. Bu haberler içerisinde son zamanlarda ATV ve Kanal D başta olmak üzere pek çok kanaldaki dizilerde rol alan çocuk oyuncular haber yapılmıştır. Bu ise medyanın kapitalist bir örgütlenme olarak işleyişini ortaya koyan bir durumdur. Çünkü Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de medya alanı çeşitli tekelleşmelerin yaşandığı bir alandır. Bu tekelleşme çabaları içerisinde yazılı basın ve görsel medyanın birlikteliğini içeren çapraz tekelleşmeler öne çıkmaktadır. Medya, görsel olarak televizyonda yer alan yapımların yazılı basında bir anlamda reklamını yaparak daha fazla izleyici toplama yarışına girmiştir. Böylece artan rating oranları üzerinden daha fazla reklam alınması amaçlanmaktadır. Tüm bu işleyiş içerisinde yapımların özellikle çocuklar üzerinden pazarlanması izleyici ya da okuyucunun duygusal katılımını sağlayarak bu medya ürünlerinin daha çok tüketilmesine yöneliktir.

Zaman gazetesi 17 haberle çocuklarla ilgili en fazla olumlu haber veren gazetedir. Gazetede sadece 1 tane cinsel taciz haberi verilirken, 5 tane suç karışan çocuk haberi verilmiştir. Bu haberlerin çoğu Sabah gazetesinde olduğu gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da terör örgütü adına eylem yapan çocuklara ilişkin haberlerdir. Örneğin: 15 Aralık 2011 Perşembe günü “*17 yaşındaki KCK’lı, İzmir’de sırt çantasındaki bombayla yakalandı*” başlıklı haberi gazete manşetten vermiştir. Bu haberin devamı 14. Sayfada verilirken “*KCK’lı terörist, bombayla eyleme giderken yakalandı*” başlığı atılmıştır. İlk sayfada 17 yaşındaki gencin fotoğrafı billurlanmasına rağmen yüzü tanınacak şekilde verilmiştir. 14.

* Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Sosyal Hizmetler Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Özlem Cankurtaran Öntaş’ın “*Çocuk Adalet Sistemi ve Çocuk-Polis İlişkisi*” adlı makalesi Türkiye’de çocuk mahkemelerinin 1979 yılında yasalaşmış olduğunu ve bugün bile bu kurumların alt yapısının olmadığını belirtmektedir. Öntaş’a göre çocuk suçluluğunu önlemede polisler çocuk hakları konusunda bilgilendirilmesi ve bunun ötesinde bilinç geliştirmesi önemlidir. Benzer şekilde çocuğun mahkeme süreci başlatılmadan yapılabilecek müdahaleler çocuğun suç davranışının kronikleşmesini önleyecektir. Bu nedenle polis aşamasında İngiltere’deki gibi bir uyarı sisteminin geliştirilmesi çocuk suçluluğunu önlemede önemli bir gelişme yaratabilecektir. Sabah gazetesi çocuk suçluluğu konusunda bu ve benzeri bilgileri okuyucularına ulaştırmamakta olayın ideolojik yönünü vurgulamaktadır (Toplum ve Sosyal Hizmet 2008, 19:2).

Sayfada ise MOBESE kameralarından çekildiği düşünülen eyleme hazırlık fotoğrafları bulunmaktadır¹². Gazetede ki diğer haber sayısı 2 tanedir.

Belirtilen dönemde gazetelerde toplam 20 tane *suça karışan/suçta itilen çocuk* haberi bulunmaktadır. Çocuklar, haberlerde alkollü araç kullanma, gasp, hırsızlık, terör gibi suçlarla ilişkilendirilirken, gazeteler çocukların adlarını açıklamaları bile bu çocukların sadece gözleri billurlanırken yüzleri tanınacak şekilde haberlerde yer almaktadır. Bu ise çocukların kişilik haklarına yapılmış bir saldırı olarak yorumlanabilir. Yine bu çocuklar genelde toplumun ötekisi olarak resmedilmekte ve toplumsalın dışında kalan kayıp kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Ayrıca ele alınan gazetelerden sayıca en fazla çocuk haberini sayfalarına taşıyan *Sabah* gazetesinin toplam 28 haberle çocukları tüketim unsuru olarak haberleştirdiği görülmektedir. *Sabah* gazetesinde ATV’de yayınlanmakta olan *Hayat Devam Ediyor* dizisi için çocuk gelinler konusuyla ilgili bir dosya açılmış ve konu ünlülerin küçük yaşta yaptığı evlilikler üzerinden magazinleştirilerek okuyucuya sunulmuştur. Yine şu anda 15 yaşında olan ve 13 yaşında kaza geçirip manken olmaya hazırlanan Nilay Erocağın haberleştirilmesi de dolaylı yönden cinsellik ve tüketim kavramları üzerinden gerçekleşmektedir*. Gazete ayrıca *Anadolu Kartalları* adlı sinema filminde oynayan Betül Tuana Akçor’u (7) yıldız adayı olarak gazeteye taşıyarak haberleştirmiştir.

Tüketim olarak çocukların ve eğitimin kullanılmasının bir diğer örneği 4 Aralık 2011 Pazar günü Cumhuriyet Pazar ekindeki *“Bir tahta ve bir sınıf yeter”* başlıklı haberdir. Haberde Amerikalı felsefe profesörü Christopher Biffle’in tüm dünyada çok popüler olan yeni öğretim modelini Bilfen Okulları öğretmenleri ve öğrencilerine uygulamalı olarak anlatması konu edilmektedir. Biffle’in özellikle yabancı dil ve matematik öğreniminde etkili olan beyninin iki yarısını da birlikte kullandırmayı amaçlayan metodunun ayrıntıları haberde verilmektedir*.

¹² Haberde ayrıca *“B.G. nisan ayında Kürt Dili Araştırma ve Geliştirme Derneği’nde (Kürdi-Der) uyuşturucu madde kullandıktan sonra molotofkokteyli hazırlayıp polise saldırmaktan tutuklanan gençler arasında bulunuyordu.”* denilmektedir. Haberde söz konusu dernek yasadışı eylemler için hazırlık yapılan bir yer olarak nitelendirilmekte ve çerçevelenmektedir. Ayrıca B.G.’nin Hakkâri Yüksekova ilçesi nüfusuna kayıtlı olduğu ve liseden atıldığı belirtilerek olumsuz bir çerçevelenme yapılmaktadır. Konu ile ilgisi olmamasına rağmen B.G.’nin nüfusunun olduğu yerin ve uyumsuzluk yüzünden okuldan atıldığına belirtilmesi gazetenin haberi verirken kullandığı olumsuz nitelmenin diğer öğeleridir.

* Medyanın, genç kızların beden algılarını etkilediğini ortaya koyan Amerika’da yapılmış bir çalışmanın sonuçlarını *“Exposure to the Mass Media and Weight Concerns Among Girls”* adlı makalede ortaya konulmaktadır. 548 genç kız üzerinde yapılan araştırmaya göre kadın dergilerinin fotoğrafları % 69 oranında genç kızların ideal beden algısına etki etmektedir. Yine kızların % 47’si dergi fotoğraflarındaki imajlardan ötürü kilo vermek istediğini belirtmiştir. Araştırma sonucunda kadın dergilerinin okuru olmakla kilo vermek için düzenli diyet yapmak arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır (Field, E.A.; Cheung, L.; Colditz, A.G., 1999).

* Haber Cumhuriyet Pazar ekinin çocuk sayfasında kendisine yer bulurken baştaki olumlu içeriğine karşın bu eğitimi alabilecek çocukların sadece Bilfen gibi özel okul öğrencileri ile kısıtlı kalması bir anlamda biz/öteki ayrımını gündeme getirmektedir. Bu ise çocukların eşit haklara sahip olamaması ve eşit olanaklardan yararlanarak hayata katılmalarını engelleyen bir bakış açısıdır. Haber, özel bir okulun reklamı olarak yorumlanabilir.

SONUÇ

Ana akım medya içinde yer alan gazetelerin, çocuk hakları konusunda benzer yönelimler ve değerlendirmeler içinde oldukları görülmektedir. Aralarındaki görece farklılıklar, gazetenin yayın politikalarından ve haber değeri konusunda benimsediği önem kriterlerinden kaynaklanmaktadır. 02.12.2011-16.12.2011 tarihleri arasında *Hürriyet*, *Cumhuriyet*, *Sabah* ve *Zaman* gazetelerinde çocuğun temsil edildiği haberlerin sayısı, toplam 96'dır. Gazetelerin çocuk haberlerine yer verme oranlarında görece Sabah gazetesi önde olsa da oranlar birbirine yakındır. Ancak söz konusu oran kadar, çocukların çocuk hakları açısından nasıl temsil edildikleri önemlidir. Bu haberlerden 43'ünün Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne uygun olduğu ve çocuğun statüsünü olumsuzlayan haberler olarak nitelendirilebilecek kültür, sanat, eğitim ve sağlık konularındaki haberlerden oluştuğu dikkati çekmektedir. Ancak haber metinlerinin çoğunda görünüşte olumlu bir yaklaşımın olmasına rağmen, içerikte söz konusu duyarlılığın fazlaca dikkate alınmadan, çocuğun habere materyal oluşturduğu dikkati çekmektedir. Haberlerde çocukların genelde edilgen-pasif olarak temsil edilerek yetişkinlere göre alt bir konuma yerleştirildiği görülmektedir. Böylelikle haberler; Çocukların ya büyükler dünyası içinde onların kendilerine sağladıkları kültür, sanat etkinliklerinin pasif alımlayıcısı olarak, ya da onlar adına karar alan büyüklerinin eğitim alanındaki çoğu kez haksız uygulamalarına katlanmak zorunda kalan kişiler oldukları varsayımı üzerinden kurgulanmıştır. Bununla ilgili gazetelerin diğer bir yaklaşımı da üniversite sınavındaki değişikliklere ilişkin haberin metinlerinde görülebilmektedir*. Bunun dışında söz konusu etkinliklerin pek çoğunda açık ya da gizli olarak belirli kurumların reklamı yapılmakta, çocuklar ise bu reklamın malzemesi olarak temsil edilmektedir.

Yukarıda pek çok örneği verilen medyadaki çocuk temsillerinin çocuğun konumunu olumsuzlayan olumsuz tablosu hem medyanın işleyişinden kaynaklanan sorunların hem de çocuğa ilişkin daha derinlerde toplumda yaygın olan inanç ve kanaatler sonucudur. Toplumun içinde yer alan ve sistemin sürdürülmesinde işlevsel olan egemen değerler olarak nitelendirilebilecek genel inançlar, tutumlar, önyargılar çoğunlukla haber içeriklerine de yansımakta, haberler sistemin gözünden

* 2 Aralık 2011 Cuma günü Hürriyet gazetesinin ilk sayfasından verdiği haber "*Çocuklarımızın önündeki engel kalktı*" haberin devamı olan 21. Sayfadaki başlık ise "*YÖK: Katsayıyı hukukçulara sorduk*"tur. Gazete haberi verirken olayın politik yönüne vurgu yapmadan genel olarak katsayı uygulaması ve bunun öğrenciler üzerindeki etkisine değinmiştir. Uygulamanın teknik ayrıntılarının verildiği haberde politik yön içeren tek alt başlık "*İmam Hatipliye askeri okul kapalı*"dır. Burada İmam Hatiplerden mezun olan öğrenciler için Harp Okullarına giriş kapısının hala kapalı olduğu vurgulanmıştır. Hürriyet gazetesindeki haberin aksine aynı gün Zaman gazetesinde, uygulamanın politik anlamı üzerinde durularak bir çerçeveleme yapılmıştır. Zamanın 3. Sayfadan verdiği haberin başlığı "*Katsayı 13 yıl sonra kalktı, uygulama bu yılki başvurulara yetiştirilecek*"dir. Gazete bu başlığı ile 28 Şubat politikalarına göndermede bulunmaktadır. Öğrencilerin dolayısıyla çocukların eğitimi ile ilgili görülen bu haber gazetede siyasi bir hale büründürülmekte ve biz/onlar ikilemi içerisinde ideolojik anlatısı oluşturulmaktadır. Hürriyetin haberinde Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer "*Çocuklarımızın engeli kalktı*" derken aslında çocuklara ilişkin görülen haberde devletin çeşitli kurumları arasındaki eşgüdüksüzlüğün (YÖK, ÖSYM, Milli Eğitim Bakanlığı vb.) altı çizilmektedir. Türkiye'de sınav sisteminde her yıl yapılan değişiklikler ile on binlerce öğrencinin -çocuğun- mağdur olması aslında devletin bu konuda geçmişten günümüze tutarlı bir eğitim politikası izleyememesinin sonucudur. Öğrenciler bu durumda mağdur olan taraf olarak her yıl yeni uygulamalara maruz kalmaktadır.

değerlendirilmektedir. Böylelikle Egemen ideoloji ve değerler; geleneksel topluma ilişkin değerler ile modern yaşamın anlamlandırma kalıpları bir arada iç içe geçmektedir. Zaman zaman haberin konusu bağlamında bunlardan birinin daha çok öne çıktığı görülmektedir. Çocuğun statüsünü olumlayan ve olumsuzlayan haberlerde çocuklar geleneksel değerler altında temsil edilmektedir. Örneğin çocuklar erken yaşta evlilik ve cinsel tacizle ilgili pek çok habere konu olduğunda toplumun kadına bakış açısı ile bu haberlerin öznesi olan çocuklara bakış açısı genelde uyumludur. Her iki durumda da kadın ya da çocuk ataerkil sistem içinde erkek egemen değer yargılarına göre yargılanmaktadır. Geleneksel toplum yapısında çocuklar aile içinde gömülü bir şekilde bulunmakta ve yetişkin dünyasında çocuk için ayrıcalıklı bir konum tahsis edilmemektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular Erdoğan ve Kurt (2007), ve Cangöz (2007) araştırmalarıyla paralellik taşımaktadır. Kuşkusuz çocuğun değerinin anlaşılması endüstrileşme ve kentleşme ile birlikte gelişmiştir. Türkiye hızla kentleşen ve kentlileşen bir nüfusa sahiptir. Üretim şeklindeki değişme yaşam alanlarını ve aile yapısını değiştirmiştir. Çekirdek ailenin ön plana çıktığı aile yapısı içinde bazı ailelerin çocuk merkezli bir hale geldiği söylenebilir. Görünüşte olumlu, eşitlikçi ve demokratik yetki dağılımının olacağına beklenebileceği bu aile ilişkilerinde çocuklar ailenin diğer üyeleri kadar demokratik hak ve özgürlüklere sahip değildir. Ebeveynlerinin modern yaşam koşulları içerisindeki çocuklar aile içinde korumacı eğilimlerle daha çok tüketimle bağlantılar güçlendirilmektedir. Bu anlamda gazetelerde temsil edilen çocukların kimlik özellikleriyle benzerlikler göstermektedir. Gazeteler bu kimliklerin yeniden yapılandırılmasında işlevsel gözükmektedir. Araştırmanın bulguları Erdem, N. M. (2008), ve Öcel, N. (2002) araştırmalarıyla uyumludur.

Toplumun çocuklara ilişkin bakış açısında medya alanındaki çocuk temsilleri ve çocuğun habere konu oluşunda ne şekilde ele alındığı da fikir vericidir. Medya alanının kapitalist bir yapılanma olması sonucunda sistemin devamına ilişkin içinde taşıdığı egemen değerler belirleyici olmaktadır. Kapitalist sistemin işleyişi açısından bakıldığında medyada özellikle son yıllarda artan bir şekilde sunulan tüketici kimlik vurgusu ön plana çıkmaktadır. Haberler içerisinde gizli ya da açık olarak tüketim ürünlerinin, mekânların ve değerlerin reklamı yapılmaktadır. Gündelik yaşamda çocukların özellikle tüketileceği ürünler, eğlence ve alışveriş merkezleri, günümüzün yükselen değeri olarak kullan at ve eski yerine sürekli yeniyi arzulama haberlerin içerisinde yer alan tüketici kimlik vurgusu örnekleridir. Bu açıdan bakıldığında çocuklar toplumsal yaşam içinde sadece tüketim etkinlikleri çerçevesinde birey olarak algılanmakta ve sistemin devamlılığı için medya yoluyla geleceğin genç tüketicileri inşa edilmektedir*. Araştırma bulguları Calvert, S. L. (2008) ve E. A. Cheung, L. Colditz

* “*Children as Consumers: Advertising and Marketing*” adlı makalede çocukların genç tüketici bireyler olarak nasıl inşa edildiklerine değinilmektedir. Amerikan ekonomisinde pazarlama ve reklamların mal ve hizmetlerin satışında hem yetişkinleri hem de çocukları hedef aldığı belirtilen Sandra L. Calvert, on yıllardır iki eğilimin çocuk tüketiciler konusunda görüldüğünü söylemektedir. Bunlardan ilkinde göre çocukların harçlıkları ve ebeveynlerinin satın alma kararları üzerindeki belirleyici etkisidir. İkinci eğilim, kitle iletişimi konusunda hızlı

(1999) araştırmasıyla da uygunluk göstermektedir. Ayrıca çocuklar habere konu olduğunda bu toplumdaki genel kanaatlerden ya da sistemin egemen değer yargılarından ayrı dūřmemektedir. Medya, egemen ideolojisini çocuklar üzerinden yeniden üretirken toplumsal gerçeklik medya yoluyla yeniden inşa edilmektedir. Bunun sonucunda toplumda hâkim sınıflara ilişkin egemen söylemler doğallaşarak kendine yer bulmaktadır.

İncelenen gazete haberlerinde çocuklar haberin öznesi ve nesnesi konumuna yerleştirilerek konu edilirken, genellikle *çocuğun yüksek yararı* yerine haber değeri ön plana geçerek haberin kurgulandığı görülmektedir. Bu durumda, ana akım medya'da gazeteler birbirleriyle çocuk haklarına yönelik tutum içindedir. Zaman Gazetesi'nin bu konuda yeterince sosyal sorumluluk ilkesi yerine getirmese de görece daha duyarlı olduğu görülmektedir. Bu bulgular ışığında araştırma hipotezi doğrulanmaktadır. Dolayısıyla gerek yazılı basının gerekse görsel basının çocuklarla ilgili haberleri verirken daha özenli olması, çocukların hak ve menfaatlerini gözetecek şekilde yayın yapması gerekmektedir. Çocukları bir tarafta kurban ya da mağdur diğer tarafta ise tüketim unsuru ya da yıldız adayı olarak sunmak onların kişilik haklarına, psikolojik gelişimlerine yapılmış bir saldırıdır. Toplumu oluşturan her kesimin büyükler karşısında haklarını savunma konusunda dezavantajlı konumda olan çocukların yanında olması ve onları koruyup gözetmesi birincil görevidir. Bu tavır çocukların sadece bugünkü yaşamlarına değil aynı zamanda geleceklerine dolayısıyla ülkenin geleceğine yapılmış bir yatırım olacaktır.

gelişmeler sonucunda televizyon sayısı öngörülemez kadar artmış ve bunun sonucunda küçük hedef kitlelere seslenen özel kanallar ortaya çıkmıştır. Sadece çocuklar için yayın yapan kanallarda buna örnek teşkil etmektedir. Bu kanallarda çocuklara yönelik reklamlar daha çok yüksek oranda yağ ve şeker içeren ve besleyici yönü az olan besinler ile oyuncaklardır. Calvert, özellikle sekiz yaşından küçük çocukların bilişsel yetilerinin henüz tam olarak gelişmemesi sonucunda bu reklamlardan olumsuz etkileneceğini belirtmektedir. Bundan dolayı Amerika'da çocukların bazı pazarlama ve reklam pratiklerinden korunması için hükümetin aldığı düzenlemeleri federal iletişim ve ticaret komisyonu uygulamaktadır (Calvert, S.L.,2008).

KAYNAKLAR

- Abercrombie, N.-Hill, S. and Turner, S. B. (2006), *Dictionary of Sociology*, Penguin Books, London
- Alankuş, S. (2007), *İnsan Hakları Haberciliği* (1. Basım), İstanbul: IPS İletişim Vakfı
- Aries, P. (1962), *Centuries of Childhood*, Jonathan Cape Ltd., Great Britain
- BİAnet Bağımsız İletişim Ağı “20 Kasım Dünya Çocuk Hakları” Günü
<http://bianet.org/bianet/bianet/134167-turkiye-de-cocuk-olmak-zor> (28.04.2012) (parag.4-5- 6)
- BİA Medya Gözlem Raporları 2011 İkinci Çeyrek Tam Metin <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/119085-bia-medya-gozlem-raporlari> (28.04.2012) (13)
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi*
http://www.cocukhaklari.gov.tr/tr/content/show/25/birlesmis_milletler_cocuk_haklari_bildirisi.htm
| (18.05.2013)
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*
<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf> (18.05.2013) (s.139,142-143)
- Burton, G. (1995), *Görünenden Fazlası Medya Analizlerine Giriş* (1. Basım), Alan Yayıncılık, İstanbul
- Calvert, S. L. (2008). Children as Consumers: Advertising and Marketing. *The Future of Children*, Vol. 18 No 1: 205-234 <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ795864.pdf> (21.03.2014)
- Cangöz, İ. (2007). Gazetelerde Çocuk Haberleri: Malatya Çocuk Yuvası Örnek Olay Çalışması, Selda İçin Akçalı (Ed.), *Çocuk ve Medya*, Ankara: Ebabil Yayıncılık
- Dijk, A. V. T. (2000), *Ideology and Discourse A Multi Disciplinary Introduction*, Open University
- Erbay, E. (2013). Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1: 38-54
<http://www.itobiad.com/upload/File/makale/1365402051.pdf> (21.03.2014)
- Erdem, N. M. (2008), *Televizyon Reklamlarında Çocuk Bedeni Üzerinden Cinsel Kimlik Aktarımı, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Erdoğan, G. T. Ve Kurt, H. (2007). Kamusal Alanda Çocuk Hakları ve Haber Değeri: Türk Yazılı Basını Üzerine Bir Değerlendirme. Selda İçin Akçalı (Ed.), *Çocuk ve Medya*, Ankara: Ebabil Yayıncılık
- Ejder, Y. (2010), “Çocuk Hakları” Açısından: Çocuğun Davada Temsilinin ve İradesinin Önemi, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 11, Özel S.2009, (s. 819-841)
- Erdoğan, İ. (1995), *Dünyanın Çarpık Düzeni Uluslararası İletişim* (1.Basım), Kaynak Yayınları, İstanbul
- Erdoğan, İ. (1997), *İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş* (1. Basım), İmge Kitabevi, Ankara

- Fazlıoğlu, Z. (2007), Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri, *Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Field, E. A. ; Cheung, L.; Colditz, A. G. (1999). Exposure to the Mass Media and Weight Concerns Among Girls. *Pediatrics*, Vol. 103 No 3: 1-5
<http://pediatrics.aappublications.org/content/103/3/e36.full.pdf> (21.03.2014)
- Güler, B. (2009), Televizyon Yayınlarında Çocuk ve Çocuk Sorunlarının İşlenişi: TRT’de Çocuk Temalı Yayınların Analizi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Güneş, S. (2006), *Enformasyon Toplumunun Putlar* (1.Basım), Hece Yayınları, Ankara
- Hwang, C. Philip- Lamb, E. Michael and Sigel, E. Irving (1996), *Images of Childhood*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey
- İrvan, S. (2002), *Medya Kültür Siyaset* (2.Basım), Ark Yayınları, Ankara
- Köker, E. (1998), *Politikanın İletişimi İletişimin Politikası* (1. Basım), Vadi Yayınları, Konya
- Lau, J. Kenneth-Krase, Kathryn and Morse, H. Richard (2009), *Mandated Reporting of Child Abuse and Neglect*, Springer Publishing Company, New York (s.27-33)
- Lippmann, W. (1998), *Public Opinion*, Transaction Publishers, New Brunswick U.S.A
- Mazlumder 2010 Yılı Aralık Ayı İnsan Hakları İhlalleri Raporu
http://eski.mazlumder.org/haber_detay.asp?haberID=10149 (26.12.2011) (s.37-40)
- Onur, B. (1999), *Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları (s. 507)
- Öcel, N. (2002), *İletişim ve Çocuk (İletişim Ortamlarında Çocuk Reklam ve Etkileşimi)* (1.Basım), İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Öntaş, Ö. C. (2008). Çocuk Adalet Sistemi ve Çocuk-Polis İlişkisi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 19 Sayı 2: 21-37 http://asosindex.com/journal-article-abstract?id=1669#.UzAnbvl_vhk (21.03.2014)
- Özer, Ö. (2008), *Liberal Basın Anlayışı: Objektif Habercilik İdeali, Haber Değerliliği ve Gazetecilik Etiği* (1.Basım), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- Poyraz, B. (2002), *Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik* (1.Basım), Ütopya Yayınevi, Ankara
- Postman, N. (1995), *Çocukluğun Yokoluşu* (1. Basım), İmge Kitabevi, Ankara
- Postman, N. (2004), *Televizyon: Öldüren Eğlence* (2. Basım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Schiller, H. (1993), *Zihin Yönlendirenler* (1.Basım), Pınar Yayınları, İstanbul
- Sennett, R. (1996), *Kamusal İnsanın Çöküşü* (1.Basım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Smith, P. (2005), *Kültürel Kuram* (1.Basım), Babil Yayınları, İstanbul

Timisi, N. , *Bianet "Medyada Hak Haberciliği"* <http://bianet.org/biamag/medya/124294-medyada-hak-haberciligi> (28.04.2012) (parag. 6)

Tokgöz, O. (2000), *Temel Gazetecilik* (4. Basım), İmge Kitabevi, Ankara

Unicef Çocuk Hakları Yasal Çerçeve <http://www.unicef.org.tr/tr/content/detail/68/legislative-framework-2.html> (28.04.2012) (parag. 1-3-4-5)

Uçuş, Ş. (2009), *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşme'ye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri*, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Üşür, S. S. (1997), *İdeolojinin Serüveni* (1. Basım), İmge Kitabevi, Ankara

2008 Türkiye Çocuk Hakları Raporu, 2008 Ankara <http://www.egitimdehaklarimizvar.org/pdf/5.pdf> (28.04.2012) (s.21)

02.12.2011-16.12.2011 Tarihleri Arasında Yayımlanan *Hürriyet*, *Cumhuriyet*, *Sabah* ve *Zaman* gazeteleri